

ارزیابی روند خصوصی سازی

سازمان مدیریت و برنامه ریزی در گزارش نظارت بر اجرای سال اول برنامه سوم اعلام کرد: عرضه سهام واحدهای دولتی موجب تحقق اهداف خصوصی سازی نخواهد شد بلکه این امر عملاً با اصلاح فضای فعالیت اقتصادی در کشور امکان پذیر است و فضا و شرایط فعالیت صنایع در کشور همچنان با شرایط شکل گیری یک بخش خصوصی قدرتمند فاصله دارد. این گزارش می افزاید: انتظار می رفت به دلیل اجرا نشدن مفاد فصل سه برنامه سوم در سال ۷۹ و تقویم تبصره ۳۵ قانون بودجه ۷۸ شرکتها برای حفظ منابع حاصل از واگذاری در سال ۷۹ به طور وسیع به واگذاری سهام خود اقدام کنند اما واگذاری سهام نسبت به سال ۷۸ کاهش قابل ملاحظه ای را نشان می دهد و بسیاری از واگذاری ها، انتقال مالکیت از شرکت های دولتی به نهاد های عمومی غیردولتی مانند سازمان تامین اجتماعی، بازنشستگی و بانکها صورت گرفته است و واحدهای قابل واگذاری پرو به کاهش است. این گزارش تأکید می کند چنانچه اصلاحات لازم در زمینه تولید صورت بگیرد، رقابت شکل نخواهد گرفت، بلکه صنایع داخلی قبل از آن که فرصت تطابق با شرایط تازه را بیابند نابود خواهند شد. در تحلیل گزارش نظارت بر اجرای سال اول برنامه سوم و مساله خصوصی سازی لازم است که به تاریخچه خصوصی سازی و کالبدشکافی پارادایم خصوصی سازی توجه کنیم.

در تمام برنامه های عمرانی و اقتصادی ایران از سال ۱۳۲۷ تاکنون بر ضرورت خصوصی سازی تأکید شده است و حتی در سال ۱۳۶۰ که اقتصاد دولتی تشویق می شد بحث خصوصی سازی مورد توجه قرار گرفت. صاحب نظران، نهاد های پژوهشی و تحقیقی و موسسات اقتصادی معتبر جهان تأکید می کنند که در خصوصی سازی باید به مفهوم گسترده و عمیق آن توجه کرد. زیرا پارادایم خصوصی سازی به انتقال تخصیص منابع از دولت به بخش خصوصی و انویزیت بخش خصوصی توسط مکانیزم بازار رقابتی اشاره دارد. خصوصی سازی تنها به معنای واگذاری سهام شرکت دولتی به مردم و بخش خصوصی نیست. در خصوصی سازی باید حقوق مالکیت فردی محترم شمرده شود و نباید قوانین و مقررات ضد و نقیض دیگری وجود داشته باشد که ناقض حقوق مالکیت فردی و خصوصی شود. در غیر این صورت سرمایه ها و مغزها فرار می کنند و به جای می روند که ایمن باشند.

پایرش پارادایم خصوصی سازی به این معناست که سیستم حکومتی به آموزش حاکمیتی و نظارت و تدبیر و برنامه ریزی برآورد و دخالت و تصدی گری را کم کند و فعالیت اقتصادی نکند.

اگر پارادایم خصوصی سازی پذیرفته نشود و یا با انهام رویرو باشد، حتی اگر مدیران اقتصادی و سیاسی بپذیرند که دولت باید کوچک و اقتصاد رقابتی و بخش خصوصی تقویت شود، در عمل تصمیم های خواهند گرفت که نتایج معکوس می دهد.

به عبارت دیگر، اگر اصل مالکیت خصوصی و سازوکار بازارهای رقابتی پذیرفته نشود، تعداد شرکت های دولتی افزایش خواهد یافت، و خطاها ادامه می یابد.

لذا تا این پارادایم پذیرفته و اهمیت آن درک نشود نتایج مورد انتظار خصوصی سازی، تحقق نخواهد یافت و به جای آن که کارایی شرکت ها بالا برود عملاً واگذاری شرکت های دولتی مورد توجه قرار می گیرد و زمینه انتقال رانت، قیمت گذاری غیر واقعی و ... ایجاد می شود.

یک اقتصاددان بانک جهانی با توجه به تجربه کشورهای جهان در زمینه خصوصی سازی، می گویند در کشورهای که خصوصی سازی به صورت غیر اصولی انجام گرفته کسانی که اموال دولتی را به دست آورده اند، می دانند که از طریق رانت و ارتباط بوده و مطمئن نیستند که این ثروت برای آنها باقی بماند، در نتیجه اموال به دست آمده را به سرعت به نقدینگی تبدیل و به خارج منتقل می کنند و نمونه این اتفاق در روسیه و اروپای شرقی رخ داد و حجم بزرگی از منابع را خارج کرد.

اگر رقابت و خصوصی سازی حاکم شود همه می توانند رقابت و فعالیت داشته باشند، سهام شرکت های دولتی در این فضا باید در یک فرصت برابر و یکسان به مردم عرضه شود و مدیران آنها توسط مردم انتخاب شوند.

نکته دیگر در روند خصوصی سازی این است که درآمد صرفه و قدرت خرید مردم باید در حلی باشد که در خصوصی سازی مشارکت کنند.

درآمد سرانه ایران از سال ۱۳۵۱ تاکنون تقریباً ثابت مانده و طبق برآورد

سازمان مدیریت و برنامه ریزی حدود ۱۲۰۰-۹۰ دلار طی دو سه سال اخیر اعلام شده است و این شاخص نشان از روند غیر قابلت اقتصادی و نامشخص بودن استراتژی لازم برای رقابت و خصوصی سازی و افزایش کارایی دارد.

در حال حاضر استراتژی شفافی برای خصوصی سازی به معنای افزایش کارایی شرکت ها، کاهش هزینه های زیاد و بالا رفتن درآمد سرانه کشور نداریم. موفقیت خصوصی سازی و رقابت نیازمند شفافیت اطلاعات است و هدف سازی اطلاعات نیازمند شفافیت قیمت ها، مبادلات، معاملات، قراردادها و برابری فرصت هاست.

به نظر می رسد در مقطع کنونی که نرخ تورم رسمی حدود ۱۲ درصد برآورد شده است و از نرخ های تورم ۵۰-۲۰ درصدی منعوق کرده است و ضرورت بحث اصلاحات اقتصادی مورد توجه همه گروه های سیاسی است باید بحث خصوصی سازی مورد تجدید نظر قرار گیرد و با درس آموزی از ۵۰ سال گذشته به اصول و مفهوم عمیق و گسترده پارادایم خصوصی سازی و رقابت توجه شود تا ضرورت افزایش کارایی شرکت ها، تحرک در بخش خصوصی مجدداً مطرح و نتایج بهتری را حاصل کند.

گروه اقتصادی